

Yayın Tanıtım

Yrd. Doç. Dr. Hikmet KORAS*

Nergis Biray, **Türkiye'deki Afgan Kazakları Ağzı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, 500 s.

Birleşmiş Milletler tarafından tanınmamış olmasından dolayı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir tarafa bırakılacak olursa, Türkiye, 1990 yılına kadar Türk dünyasındaki bağımsız tek devlettir. Bundan dolayı, Türk dünyası coğrafyasında başı ağrıyan, halinden memnun olmayan ve gelecek endişesi taşıyan bütün Türk topluluklarında yaşayan insanların kurtuluş kapısı olmuştur. Osmanlı Devleti'nin küllerinden doğan bu devlet, aynı zamanda Osmanlı Coğrafyası içinde yaşayan pek çok Müslüman unsur için de böyledir. Bundan dolayı Türkiye, kurulduğu günden beri dışarıdan sürekli göç almaktadır. Bunlar içinde birinci sırayı Balkanlar olsa da, Türkiye'nin doğusundan olan göç de göz ardı edilemeyecek nispettedir.

Sovyetler Birliği'nin Türkistan'a tamamen hâkim olmasından sonra komünist rejimden kaçan insanların sığınağı da Türkiye olmuştur. Münferit sığınmalar yanında toplu göçler de olmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye sığınan Kazak ve Uygur Türklerinin yaşadığı maceralar romanlara konu olacak kadar kötü şartlarda gerçekleşmiştir. Yine Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali sırasında da Afganistan'dan Türkiye'ye benzer toplu sığınmalar yaşanmıştır. Ancak Türkiye Türkolojisinde, dışarıdan şu veya bu şekilde Türkiye'ye sığınan bu insanlarla ilgili ciddi çalışmalar azdır, hep ihmal edilmiştir. En azından Türkiye'ye göç eden bu insanlardan yapılacak derlemelerden sözlükler hazırlanır, bunlar da, 1990'lı yıllarda hızla artan Türk lehçeleri ile ilgili çalışmalara nüve teşkil ederdi.

---

* Niğde Üni. Fen Ed. Fak. TDE Böl. hkoras@gmail.com

Tanıttığımız esere konu olan Afgan Kazakları'nın ağız üzerine yapılan çalışma da benzer şekilde Türkiye'ye sığınan bir Türk topluluğunun ağız çalışmasıdır.

Eser, Çalışmada Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri, Ön Söz, Giriş, İnceleme, Metinler, Sonuç, Sözlük, Metinler Listesi, Şemalar Listesi ve Kaynakça olmak üzere on ana başlıktan oluşmuştur.

Ön Söz'de, çalışmanın sayıları çok az olan, bugün Kayseri'nin Yenışehir Mahallesiinde yaşayan Afganistan Kazaklarının ağız olduğu belirtilerek, çalışmaya esas olan metnin derlendiği Kazakların ise Orta ve Küçük Cüz'e mensup oldukları vurgulanmıştır.

Giriş bölümünde, Afganistan Kazakları'nın Kazakistan'dan ayrılarak Türkiye'ye geliş maceraları ve sayıları hakkında kısa bilgiden oluşmuştur.

İnceleme bölümü, ses ve şekil bilgisi başlıklarından oluşur.

Ses Bilgisi bölümünde, Afganistan Kazakçasında on yedi ünlü olduğunu, bunun dokuzunun genel Türkçedeki ünlüler geri kalan sekiz tanesi ise sonradan oluşan konuşma dilindeki ünlüler olduğunu anlıyor. Ancak yazar, Türkçedeki asli ünlü sayısını, Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibi, sekiz tane kabul etmiş ve kapalı e ünlüsünü Türkçenin asli ünlüleri arasına almamıştır.

Ancak uzun ünlüler belirttiğimiz on yedi ünlünün dışında bırakılmıştır. Buna Türkçe asli uzun ünlüler de dâhildir. Kısa ünlüler bahsinde, ı yanında u ünlüsünün de olması dikkat çekicidir.

Ses Bilgisinin ikinci bölümü Ünsüzler'de, otuz dört ünsüz tespit edilmiştir. Bunlardan yirmi üç tanesi normal boğumlanmalı ünsüzler, geri kalan on bir tanesi ise genel Türkçedeki ünsüzlerden farklı olan ünsüzler olarak değerlendirilmiştir. Uzun ünlüler hariç diğer ünlüler 21. sayfada güzel bir tablo ile de gösterilmiştir.

Ünlü ve ünsüzler değerlendirilirken genel Türkçe dikkate alınmış, ancak bugünkü Kazak Türkçesi ile mukayese yoluna gidilmemiştir.

Şekil Bilgisi bölümü, Şekil Yapısı Bakımından Kelimeler ve Mana Yapısı Bakımından Kelimeler olmak üzere iki başlığa ayrılmıştır. Yapım ekleri birinci başlıkta, çekim ekleri ise ikinci başlıkta ele alınmıştır.

Ses Bilgisi bölümünde Kazak Türkçesi ile pek yapılmayan karşılaştırmanın şekil bilgisi bölümünde yapılmış olması dikkat çeker.

Türkiye Türkçesinin etkisi ile kullanılan -a/-e yönelme hali eki ve bünyesinde yuvarlak ünlü bulunan kelimelerden sonra gelen yuvarlak

ünlülü çekim ekleri Afganistan Kazakçasının özelliği olarak dikkat çekicidir.

Muharrem Ergin'in Mana veya Vazife Bakımından kelimeler başlığı altında ele aldığı İsimler, Sıfatlar, Zarflar, Zamirler, Fiiller ve Edatlar da mana Yapısı Bakımından kelimeler başlığı altında ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde, Afganistan Kazak ağızındaki ses olayları ve eklerdeki değişmelerin, Afganistan'daki diğer Türk topluluklarının ve Türkiye Türkçesinin etkisiyle oluştuğu örnekleriyle verilmiştir.

İnceleme bölümünün yanında çalışmayı değerli kılan bir diğer husus da derlenen metinlerdir. Bu metinler, dil malzemesi olmanın yanında, roman, hikâye, senaryolara konu olabilecek; pek çok insanın hayal bile edemeyeceği olayları kahramanlarının ağızından vermektedir. Bu metinler aynı zamanda tarihi belgelerdir. 354 sayfa tutan metinler, folklor, halk edebiyatı vd. bakımlardan zengin bir içeriğe sahip olup, konuyla ilgili çalışacak başka alandan bilim adamları için de paha biçilmez kaynak durumundadır.

Sözlük bölümü, Latin alfabesi harf sırasına göre tertip edilmiş olup 28 harfe göre düzenlenmiştir. Ses Bilgisi bölümünde belirtilen genel Türkçedeki sesler dışında kalan ünlü ve ünsüzlerle başlayan kelimeler, genel Türkçedeki seslerin başlığında verilmiş olup, kelime kökenleri belirtilmemiştir. Böyle güzel bir çalışmada gözlerimizin bir gramatikal dizin aradığını belirtmek de yerinde olur.

Metinler listesi bölümü ise kendisinden derleme yapılan konuşmacılar yanında derlenen metinlerin konusunu vermesi bakımından önemlidir.

“Türkiye'deki Afgan Kazakları Ağızı” adlı çalışma, Kazak Türkçesi ve Kazak Türkçesi ağızları çalışanların mutlaka görmesi gereken bir eserdir.

Ağız çalışması yapanlar çalışmanın zorluğunu bilirler. Hele hele Türkiye dışındaki bir lehçenin ağız çalışması bu zorluğu birkaç kat artırmaktadır. Bütün zorluklara katlanarak böyle titiz bir çalışmayı gerçekleştiren Dr. Nergis Biray'ı tebrik eder, çalışmalarının devamını beklediğimizi hatırlatmak isterim.